

**EDUCAȚIA
PENTRU
CETĂȚENIE
DEMOCRATICĂ
ȘI
DREPTURILE
OMULUI**

2013

**O perspectivă asupra
situației din Croația,
Ungaria, Muntenegru și
România**

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2013

Această broșură a fost pregătită în cadrul proiectului „Pașaport către democrație: sprijinirea cadrelor didactice în vederea pregătirii elevilor pentru cetățenia activă”, finanțat de Uniunea Europeană și Consiliul Europei.

Broșura exprimă opiniile autorilor și nu neapărat punctul de vedere oficial al Consiliului Europei sau al Uniunii Europene.

Autori:

Capitolul I: Vedrana Spajić-Vrkaš, Nevenka Lončarić Jelačić, Tomislav Ogrinšak

Capitolul II: Sara Kun-Hatony, Márton Bodó, Zoltán Csapodi, Gabriella Kállal, Mária Sz. Pákozdi

Capitolul III: Bojka Djukanovic, Vidosava Kascelan

Capitolul V: Simona Velea, Laura Căpiță, Angela Teșileanu, Eugen Stoica

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

CUPRINS

Introducere	4
Cap. I. Educația pentru cetățenie democratică și drepturile omului în Croatia	12
<i>Vedrana Spajić-Vrkaš</i>	
<i>Nevenka Lončarić Jelačić</i>	
<i>Tomislav Ogrinšak</i>	
Cap. II. Educația pentru cetățenie democratică și drepturile omului în Ungaria.....	16
<i>Sara Kun-Hatony</i>	
<i>Márton Bodó</i>	
<i>Zoltán Csapodi</i>	
<i>Gabriella Kállal</i>	
<i>Mária Sz. Pákozdi</i>	
Cap. III Educația pentru cetățenie democratică și drepturile omului în Muntenegru	25
<i>Bojka Djukanovic</i>	
<i>Vidosava Kascelan</i>	
Cap. IV. Educația pentru cetățenie democratică și drepturile omului în România.....	34
<i>Simona Velea</i>	
<i>Laura Căpiță</i>	
<i>Angela Teșileanu</i>	
<i>Eugen Stoica</i>	
Cap. V. În loc de concluzii... Opinii ale actorilor educației pentru cetățenie democratică și drepturile omului	43

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Angelica Mălăescu

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Educație pentru cetățenie și drepturile omului : o perspectivă asupra situației din Croația, Muntenegru, România și Ungaria : o perspectivă asupra situației din Croația, Ungaria, Muntenegru și România = Education for democratic citizenship and human rights : insights from Croatia, Hungary, Montenegro and Romania / Vedrana Spajić-Vrkaš, Nevenka Lončarić Jelačić, Tomislav Ogrinšak, ... - București : Editura Universitară, 2013
ISBN 978-606-591-877-1

I. Spajić -Vrkaš, Vedrana
II. Lončarić Jelačić', Nevenka
III. Ogrinšak, Tomislav

342.7

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786065918771

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2013
Editura Universitară și Institutul de Științe ale Educației
Director: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

INTRODUCERE

Motto:

„Nu putem avea democrație zi de zi fără cetățenie zi de zi”¹

Această broșură a fost elaborată în cadrul proiectului *„Pașaport către democrație: sprijinirea cadrelor didactice în vederea pregătirii elevilor pentru cetățenia activă”*, finanțat de Comisia Europeană și Consiliul Europei în cadrul schemei de proiecte pilot *Drepturile omului și democrația în acțiune*. Proiectul este implementat de:

- Institutul Ungar de Cercetare și Dezvoltare în Educație (Ungaria, coordonator de proiect);
- Agenția pentru Educație și Formarea Profesorilor (Croatia, partener);
- Institutul de Științe ale Educației (România, partener);
- Catedra UNESCO de Educație pentru Cetățenie Democratică și Drepturile Omului din cadrul Facultății de Filosofie, Universitatea din Muntenegru (Muntenegru, partener și Centrul Civitas Muntenegru pentru suportul tehnic).

Conștientizând nevoia tot mai mare de educație pentru cetățenie și drepturile omului și rolul crucial al școlii în pregătirea tinerilor ca „buni cetățeni în viața de zi cu zi”, proiectul vizează sistemele de educație și societatea prin: facilitarea schimbului de informații și de bune practici; creșterea vizibilității educației pentru cetățenia democratică și educației pentru drepturile omului (ECD/EDO) și conștientizarea cu privire la rolul cadrelor didactice în susținerea educației pentru cetățenie; pilotarea unui număr de module de formare continuă a cadrelor didactice în domeniul ECD/EDO; crearea unui film pentru a promova ECD/EDO. Cadrele didactice și formarea acestora reprezintă punctul central de interes al proiectului. Există o convingere sinceră că profesorii care își dezvoltă abilități în domeniul ECD/EDO devin mai buni în general deoarece sunt centrați mai mult pe elev, mai receptivi și se implică mai mult.

¹ R. Nader, Teaching the <Other Half> of Democracy's Stories, în Education Week, 7 aprilie 1993

Această broșură oferă o privire asupra ECD/EDO în Croația, Ungaria, Muntenegru și România, evidențiind situația actuală a ECD/EDO și identificând practici și actori relevanți în domeniu. Astfel, poate inspira politicile educaționale și deciziile la nivel macro, precum și deciziile și acțiunile de la nivelul de bază. Broșura arată cum se desfășoară educația pentru cetățenie și drepturile omului într-o mare varietate de contexte, implicând diferiți actori, de la educația formală la învățarea non-formală și informală, de la studiul structurat pe discipline la abordările transcurriculare sau la abordarea școlară globală.

Educația pentru cetățenie și drepturile omului este un concept complex. În această broșură, vom folosi definiția agreată de cele 47 de state membre ale Consiliului Europei în 2010, în textul „Carta Consiliului Europei cu privire la educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului”. Cele două concepte sunt strâns legate, având obiective și practici comune.

Sperăm că această broșură va evidenția importanța și complexitatea ECD/EDO, precum și rolul hotărâtor al școlii în formarea tinerei generații, prin transmiterea de valori culturale, morale și civice și prin crearea premiselor pentru noi schimbări sociale.

EDUCAȚIA PENTRU CETĂȚENIE DEMOCRATICĂ ȘI DREPTURILE OMULUI ÎN CROAȚIA

Contextul politicilor și legislativ

Baza normativă pentru dezvoltarea educației pentru cetățenie democratică și educației pentru drepturile omului (ECD/EDO) în Croația cuprinde un set de documente juridice și de politici, începând cu Constituția care stabilește, printre altele, că libertatea, egalitatea, justiția socială, respectul față de drepturile omului și statul de drept sunt cele mai mari valori ale ordinii constituționale croate. De la sfârșitul anilor 1990, aceste principii au fost treptat încorporate în legile referitoare la educație, de la Legea cu privire la îngrijirea copiilor și educația preșcolară (1997), la Legea cu privire la îngrijirea copiilor și educația în limbile minorităților naționale (2000), Legea activității științifice și învățământului superior (2003) și Legea educației adulților (2007) la Legea cu privire la îngrijirea copiilor și educația în școala elementară și secundară (2008). În particular, Legea cu privire la îngrijirea copiilor și educația în școala elementară și secundară prevede că școlile trebuie să îi educe pe elevi în conformitate cu drepturile omului și drepturile copilului și să îi pregătească pentru o lume multiculturală, precum și pentru o participare activă și responsabilă. Legea activității științifice și învățământului superior declară că respectul și afirmarea drepturilor omului, precum și responsabilitatea socială a comunității academice reprezintă fundamentele învățământului superior în Croația. În mod similar, Legea educației adulților (2007) cere ca educația adulților în Croația să-i pregătească pe adulți pentru cetățenia activă.

Prin urmare, de la începutul anilor 2000, toate documentele strategice naționale majore includ ECD/EDO printre scopurile pe care le urmăresc: Planul național de activități pentru drepturile și interesele copiilor (2006-2012); Programul național pentru rromi din 2002 și Planul de acțiune pentru includerea rromilor (2005-2015); Politica națională de promovare a egalității între sexe (2006-2010; 2011-2015); Strategia națională pentru crearea unui

mediu favorabil manifestării societății civile (2006–2011; 2012–2016); Programul național pentru protecția și promovarea drepturilor omului (2008–2011; 2013–2016–draft); și Programul național pentru tineret 2009–2013.

ECD/EDO reprezintă o parte importantă a tuturor documentelor recente care urmăresc îmbunătățirea calității sistemului croat de învățământ, inclusiv Cadrul național curricular pentru îngrijirea copiilor și educația preșcolară și pentru învățământul general obligatoriu și secundar (NOK) din 2010. NOK a fost elaborat în conformitate cu Recomandarea UE cu privire la competențele cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții. Educația este concepută ca un instrument pentru dezvoltarea unui set atât de competențe generale sau transversale, cât și competențe specifice, iar rezultatele învățării care trebuie să fie dobândite sunt definite în cadrul a șapte arii de studiu (incluzând aria științe sociale și umaniste), șase teme transcurriculare obligatorii (inclusiv educația civică) și patru cicluri de învățământ (clasele I-IV, V-VI și VII-VIII ale școlii elementare și clasele I-II ale școlii secundare).

NOK a oferit un nou impuls dezvoltării ECD/EDO. Acesta definește valorile educaționale comune (cunoaștere, solidaritate, identitate și responsabilitate), principiile comune (inclusiv oportunități educaționale egale pentru toți; respect față de drepturile omului și drepturile copilului; respect față de diferențele culturale, incluziune și un proces democratic de luare a deciziilor, dimensiunea europeană etică și profesională), precum și obiectivele generale și pe cele specifice fiecărei arii de studiu.

NOK definește de asemenea competența civică drept unul dintre rezultatele cheie ale învățării. Aceasta se dezvoltă progresiv de-a lungul celor patru cicluri prin aria științe sociale și umaniste și educația civică ca temă transcurriculară obligatorie. Principalul obiectiv al ariei științe sociale și umaniste este de a contribui la dezvoltarea elevilor ca indivizi autonomi, participativi și responsabili, ceea ce se realizează prin două unități ample: cetățenie și democrație fiind una dintre ele, iar cealaltă drepturile și responsabilitățile fundamentale ale omului.

Contribuția temei transcurriculare obligatorii educație civică la ECD/EDO este explicită. Principalul său obiectiv este de a-i pregăti pe elevi pentru o viață civică activă și productivă. Aceasta cuprinde, printre altele, dezvoltarea acelor cunoștințe, abilități și atitudini ale elevilor care sunt importante pentru cetățenia democratică; creșterea conștientizării democratice din

partea acestora și promovarea participării lor active și responsabile la dezvoltarea democratică a școlilor, comunităților locale și societății lor, precum și la rezolvarea unor probleme globale, bazându-se pe principiile democrației, justiției și păcii.

Principiile și recomandările NOK referitoare la ECD/EDO au servit în anul 2011 drept bază pentru dezvoltarea primului Curriculum pentru educație civică din Croația (CEC).

Curriculum

Punctul de plecare în elaborarea CEC a constat în înțelegerea faptului că educația civică trebuie să fie considerată în primul rând un instrument utilizat de școli pentru a răspunde în mod eficient nevoilor unei societăți democratice de a avea cetățeni capabili. Prin urmare, finalitățile, obiectivele, conținuturile și metodele CEC au fost definite având în vedere nu numai datele cercetării științifice, ci și prin raportare la ceea ce s-a considerat a fi trăsăturile cheie ale unui cetățean capabil, adică ale unui subiect politic care contribuie activ la dezvoltarea democratică a tuturor comunităților din care face parte datorită faptului că este emancipat, responsabil și implicat.

CEC definește comunitățile din care elevul face parte pe trei niveluri: (1) *comunitatea imediată* (sala de clasă, școala și comunitatea locală), (2) *comunitatea națională* (statul) și (3) *comunitățile europeană și globală*. Elevul este văzut în calitate de cetățean, adică purtătorul anumitor drepturi și responsabilități în fiecare dintre aceste comunități. Astfel, CEC urmărește să pregătească gradual elevul ca cetățean activ și responsabil al sălii de clasă, școlii și comunității locale (ciclul I: clasele I-IV ale școlii elementare), comunității naționale (ciclurile II și III: clasele V-VI și clasele VII-VIII ale școlii elementare) și al comunității europene și globale (ciclul IV: clasele I-II ale școlii secundare). Pentru fiecare ciclu educațional, CEC definește rezultatele învățării care trebuie să fie dobândite de către elev prin intersecția a două dimensiuni: cea funcțională și cea structurală. Dimensiunea funcțională cuprinde trei subdimensiuni interdependente: cunoștințe și înțelegere; abilități și dispoziții; valori și atitudini. Dimensiunea structurală cuprinde cinci subdimensiuni: drepturi umane și juridice, politică, socială, (inter)culturală, economică și mediul înconjurător. Aceasta înseamnă, de exemplu, că în ciclul

l elevul dobândește cunoștințe, își dezvoltă abilități și învață valori precum demnitatea personală, drepturile omului, egalitatea și statul de drept; luarea deciziilor în mod democratic și guvernarea democratică; comportamente dezirabile din punct de vedere social, inclusiv lucrul în echipă, rezolvarea pașnică a conflictelor și solidaritatea; (auto)conștientizarea (inter)culturală, sensibilitate și dialog; economie responsabilă social și antreprenariat, protecția consumatorilor; dezvoltarea durabilă.

În afară de definirea scopurilor și obiectivelor învățării pentru cetățenia activă din punct de vedere al rezultatelor ce trebuie să fie obținute, CEC recomandă și un set de metode active de învățare bazate pe principii ca participarea, interacțiunea, rezolvarea de probleme, investigație și cooperare, precum și un set de abordări privind evaluarea rezultatelor învățării, care se bazează în principal pe principiul monitorizării procesului de învățare.

CEC este conceput astfel încât să fie integrat în școală prin patru abordări: transcurriculară, extracurriculară, proiecte de investigație care leagă școala și comunitatea locală și disciplină distinctă. Abordările transcurriculară, extracurriculară și prin proiecte de investigație în comunitate sunt obligatorii de la primul ciclu până la cel de-al IV-lea. În ciclul III (clasele VII-VIII ale școlii elementare), CEC poate fi introdus ca disciplină opțională, iar în ciclul IV (clasele I-II ale școlii secundare) se preconizează că va deveni disciplină obligatorie. De asemenea, CEC ia în considerare și posibilitatea de a învăța cetățenia activă prin așa numitele module tematice, precum *Fundamentele democrației*, *Egalitatea dintre sexe*, *Dezvoltarea identității*, *Medierea și dreptul internațional umanitar*. Modulele îi ajută pe elevi să dobândească cunoștințe mai detaliate despre temele specifice ale CEC. Implementarea acestora este opțională în ciclurile III și IV. Prin susținerea unor abordări multiple ale educației pentru cetățenie activă, se așteaptă ca CEC să servească nu numai ca mijloc de „împuternicire” a elevilor, ci și ca bază pentru a schimba cultura școlară, managementul școlar și relațiile școală - comunitate.

Versiunea preliminară a CEC a fost revizuită de un număr considerabil de profesori, pedagogi, reprezentanți ai societății civile, părinți și elevi. În august 2012, Ministerul Educației a decis implementarea pilot pe o perioadă de doi ani a CEC în 8 școli primare și 4 școli secundare. Jumătate dintre școli au fost selectate de Agenția pentru Educație și Formarea Profesorilor și jumătate de

Rețeaua Croată de Tineret și partenerii săi în cadrul proiectului IPA² „Introducerea unei noi ere a drepturilor omului și democrației în școlile croate”.

Monitorizarea și evaluarea implementării CEC s-a desfășurat sub forma unui proiect comun în care au fost implicate următoarele instituții și organizații: Centrul Național pentru Evaluarea Externă a Educației, Centrul de Cercetare și Formare pentru Drepturile Omului și Cetățenie Democratică al Facultății de Științe Umaniste și Sociale, Agenția pentru Educație și Formarea Profesorilor, Rețeaua Croată de Tineret, Centrul pentru Pace și Non-Volență și GONG (Asociația pentru supravegherea procesului de votare de către cetățeni în mod organizat).

Formarea cadrelor didactice

Primele seminarii de formare a cadrelor didactice au fost organizate în 1998 pentru a pregăti cadrele didactice din învățământul preșcolar, elementar și secundar în vederea implementării Programului național de educație pentru drepturile omului. De atunci, Agenția pentru Educație și Formarea Profesorilor a organizat în fiecare an seminarii și ateliere cu privire la ECD/EDO, atât la nivel național, cât și la nivel local, ca parte integrală a formării continue obligatorii a cadrelor didactice. Activitățile de formare urmăresc să dezvolte cunoștințele și abilitățile profesorilor în vederea predării ECD/EDO pe baza abordărilor transcurriculară și extracurriculară, care sunt deseori combinate cu proiectele realizate de elevi în domeniul ECD/EDO. Pe lângă ECD/EDO, cadrele didactice urmează activități de formare cu privire și la alte teme, inclusiv rezolvarea pașnică a conflictelor, medierea, procesele simulate, simularea, educația interculturală, educația pentru toleranță, educația juridică și educația globală. Formatorii angajați de către Agenția pentru Educație și Formarea Profesorilor provin din diferite medii academice, precum universități, instituții de cercetare și societatea civilă. Recent, tendința a fost din ce în ce mai mult de a implica atât cadre didactice cu experiență, cât și coordonatori ECD/EDO la nivel național în calitate de formatori. O serie de seminarii de formare a cadrelor didactice și ateliere în domeniul ECD/EDO și alte domenii apropiate au fost organizate de ONG-uri,

² Instruments for Pre-Accession Assistance (Instrumente de Asistență de Pre-aderare)

dintre care doar unele sunt recunoscute și aprobate de Ministerul Științelor, Educației și Sportului și integrate în sistemul de formare continuă obligatorie a cadrelor didactice. De asemenea, unele facultăți de formare a cadrelor didactice oferă cursuri de formare inițială care sunt mai mult sau mai puțin legate de ECD/EDO.

Cu toate acestea, preocupările sistematice legate de competențele profesorilor de a promova cetățenia activă în școală, precum și formarea cadrelor didactice în acest sens au început să existe numai o dată cu finalizarea CEC. Deși CEC nu oferă recomandări detaliate referitoare la formarea cadrelor didactice, se descriu o serie de competențe cheie și se definesc principiile pe care se va baza formarea cadrelor didactice pentru implementarea CEC. Competențele vizează cunoștințe despre conceptele și metodele CEC și abilitățile necesare pentru o implementare reușită, incluzând planificarea transcurriculară bazată pe rezultate, metodele participative și colaborative de predare și învățare, abordarea aspectelor controversate, învățarea prin servicii în comunitate, managementul clasei, strategii de monitorizare și evaluare etc.

Anterior implementării pilot a CEC, au fost organizate mai multe seminarii de formare a cadrelor didactice de către Agenția pentru Educație și Formarea Profesorilor și partenerii săi în proiectul IPA „*Introducerea unei noi ere a drepturilor omului și democrației în școlile croate*”. Scopul acestor seminarii a fost de a-i familiariza pe profesori cu filosofia, conținutul și metodologia CEC astfel încât să îi pregătească pentru implementarea în școli. Datele cu privire la rezultatele formării au fost colectate în cadrul monitorizării și evaluării primului an de implementare pilot a CEC și vor apărea în raportul final până la sfârșitul anului 2013.

Evaluarea

În paralel cu implementarea experimentală a noului curriculum pentru educație civică, a fost pregătită o nouă abordare pentru evaluarea competenței civice. Metodele de evaluare trebuie să fie în concordanță cu metodele de învățare: noul curriculum le cere cadrelor didactice să includă strategii interdisciplinare care exploatează legăturile dintre disciplinele

școlare și dintre ceea ce se învață la școală și lumea din afara școlii, precum comunitatea locală, națională și globală și lumea profesională.

În conformitate cu această abordare, sunt elaborate metode globale de evaluare care să demonstreze dimensiuni precum creativitatea, cooperarea, luarea deciziilor și dimensiunea transcurriculară a competenței civice.

Rolul ONG-urilor și organizațiilor de tineret

După cum am menționat mai sus, multe ONG-uri și organizații de tineret au susținut și au avut o importantă contribuție la dezvoltarea ECD/EDO în Croația de la începutul anilor 1990. Acestea au conceput numeroase programe în domeniul ECD/EDO și alte domenii apropiate, pentru elevi și profesori, și au colaborat cu școli de la toate nivelurile de învățământ. Contextul legal care permite participarea acestora la educație a fost creat în 2009 prin Decizia cu privire la înființarea Consiliului pentru Dezvoltarea Societății Civile. Consiliul este un organism cu rol consultativ pentru Guvernul Croației, pentru care se asigură sprijin logistic și administrativ prin intermediul Oficiului pentru Cooperarea cu ONG-urile din Republica Croația. Consiliul urmărește o mai bună cooperare între guvern și societatea civilă pe parcursul implementării Strategiei naționale pentru crearea unui mediu favorabil dezvoltării societății civile. Totuși, din cauza lipsei acreditării programelor educaționale ale ONG-urilor, numai câteva astfel de programe sunt recunoscute și aprobate de Ministerul Științelor, Educației și Sportului și integrate în sistemul de formare continuă obligatorie a cadrelor didactice.

CEC a adus schimbări în relațiile dintre furnizorii de educație formală și non-formală, fiind revizuit de toate ONG-urile importante, active în domeniul ECD/EDO. Rețeaua Croată de Tineret a fost, împreună cu GONG și Centrul pentru Studii de Pace, un partener cheie în toate etapele implementării pilot a CEC, incluzând formarea profesorilor înainte de implementare, elaborarea unui set de instrumente pentru monitorizarea și evaluarea implementării, colectarea datelor în școli, procesarea statistică și crearea raportului pentru prima etapă a implementării pilot. De asemenea, Centrul pentru Studii de Pace a publicat recent un ghid pentru profesori cu privire la implementarea CEC, iar unele ONG-uri sunt implicate în elaborarea de module specifice, cum este modulul *Egalitatea dintre sexe*.

Cercetarea în domeniul ECD/EDO are o tradiție îndelungată în Croația. Rezultatele, în special cele ale studiilor efectuate de Centrul de Cercetare și Formare pentru Drepturile Omului și Cetățenie Democratică din cadrul Facultății de Științe Umaniste și Sociale a Universității din Zagreb, au stat la baza dezvoltării programelor ECD/EDO și au oferit motivația pentru necesitatea integrării ECD/EDO în școală. De exemplu, cercetările în domeniul ECD/EDO în rândul elevilor din școala elementară, precum și al profesorilor și părinților lor, au oferit un imbold pentru dezvoltarea Programului național de educație pentru drepturile omului în 1998. Inventarul politicilor pentru EDC și managementul diversității în Croația, parte a unui studiu în sud-estul Europei din anul 2001 și continuarea sa ulterioară, precum și proiectul *De la politici la practică efectivă prin asigurarea calității în ECD/EDO*, din anul 2003, ambele desfășurate sub auspiciile Consiliului Europei, printre altele, au generat ample discuții cu privire la necesitatea ca ECD/EDO să devină o parte integrală a strategiei de reformă a educației, iar studiul cu privire la cunoștințele și atitudinile studenților a stat la baza elaborării primului Curriculum pentru drepturile omului și cetățenie democratică la nivel universitar din Croația, în anul 2006.

Alte proiecte mai recente, inclusiv „Democrația și drepturile omului în școlile elementare: politici și practică”, desfășurat în anul 2010 de către Centrul pentru Drepturile Omului din Zagreb, studiul cu privire la socializarea politică, „Pregătește școala buni cetățeni?”, efectuat de GONG și Facultatea de Științe Politice a Universității din Zagreb în 2011, precum și investigația din 2009 cu privire la cunoștințe și atitudini legate de ECD/EDO și cultura politică/civică a elevilor de școală secundară din Croația, în contextul unui studiu regional coordonat de CIVITAS Bosnia și Herzegovina, au oferit o bază solidă pentru înțelegerea avantajelor și obstacolelor legate de promovare ECD/EDO în Croația. De exemplu, rezultatele proiectului desfășurat în Croația în contextul proiectului regional al CIVITAS Bosnia și Herzegovina au confirmat că cetățenia, drepturile omului și democrația sunt studiate în școlile croate prin intermediul câtorva discipline obișnuite, dar a reieșit că alegerea conținuturilor, metodelor și strategiilor didactice ținea încă mai mult de datorie decât de emancipare. Eșecul școlilor secundare de a-i pregăti pe elevi pentru un tip de cetățenie capabilă, implicată și auto-expresivă s-a dovedit a fi legat de utilizarea într-o mai mică măsură a metodelor de învățare activă, participativă și bazate pe

investigație, de evitarea abordării unor subiecte controversate care favorizează perspectivele multiple și gândirea critică și, prin urmare, de cooperarea subdezvoltată dintre școală și comunitate.

Rezultatele cercetărilor au fost folosite la conceptualizarea și structurarea CEC în 2011-2012. Ca urmare a deciziei ministrului educației referitoare la implementarea pilot a CEC în 8 școli elementare și 4 școli secundare, a fost elaborată metodologia de cercetare pentru monitorizarea și evaluarea implementării. În acest sens, a fost elaborat un set amplu de abordări și instrumente în vederea măsurării *inputurilor* (cantitativ: chestionare pentru elevi și profesori), *proceselor* (calitativ: interviuri semistructurate de grup cu reprezentanți ai elevilor și profesorilor și interviuri semistructurate individuale cu directorii școlilor) și *rezultatelor* (cantitativ: chestionare pentru elevi și profesori). Monitorizarea și evaluarea implementării CEC s-au efectuat având în vedere următoarele patru obiective: (a) testarea dimensiunilor funcțională și structurală a CEC; (b) identificarea avantajelor și obstacolelor în procesul implementării la nivel de clasă și școală și selectarea bunelor practici; (c) elaborarea unor indicatori de calitate; și (d) identificarea unei metodologii eficiente pentru monitorizarea și evaluarea activităților de predare și învățare în școală.

Rezultatele preliminarilor ale monitorizării și evaluării sunt încurajatoare. Acestea arată, printre altele, că CEC este acceptat de un mare număr de cadre didactice și de elevi ca instrument inovator de învățare „pentru viață”, precum și că acesta a dus la o mai mare conștientizare din partea elevilor a calității lor de cetățeni, o participare mai bună la luarea deciziilor în școală și la consolidarea responsabilității față de ceilalți, școală și comunitatea locală. De asemenea, a dus la o mai bună înțelegere a rolului școlii în dezvoltarea cetățeniei active în rândul cadrelor didactice și o mai bună cooperare legată de planificarea activităților didactice în acest domeniu. În sfârșit, se pare că implementarea CEC contribuie la democratizarea mediului școlar și a guvernării școlare.

Exemple de practici relevante

În afară de un număr considerabil de școli elementare și secundare care au dezvoltat abordări originale pentru a-i pregăti pe elevi pentru cetățenia activă,

există două exemple suplimentare de bune practici pe care am dori să le accentuăm:

- **Procesele simulate** pentru elevii din școlile secundare – simularea procedurilor judiciare prin care elevii dobândesc o înțelegere a aspectelor juridice democratice, constând în cunoștințe, abilități și valori ale statului de drept, inclusiv semnificația puterii juridice într-o democrație, rolul judecătorilor, procedura în fața instanței și hotărârile judecătorești.

<http://mod.carnet.hr/index.php?q=watch&id=1365><http://mod.carnet.hr/index.php?q=watch&id=1364>.

- **Simularea Parlamentului Croației** pentru elevii din școlile secundare – pregătirea elevilor cu privire la luarea deciziilor în Parlament, prin care aceștia aleg și dezbate un subiect relevant pentru viața lor, cum ar fi problema șomajului în rândul tinerilor, apoi decid asupra unor măsuri concrete și fac recomandări pentru îmbunătățirea unei anumite politici.

<http://itv.sabor.hr/itvevents/asx.axd?ID=6>.

EDUCAȚIA PENTRU CETĂȚENIE DEMOCRATICĂ ȘI DREPTURILE OMULUI ÎN UNGARIA

Contextul politicilor și legislativ

Legea educației naționale (2011, CXCV) are scopul de „a crea un sistem public de educație care contribuie la dezvoltarea armonioasă mentală, fizică și intelectuală a copiilor și tinerilor, prin dezvoltarea conștiinței și aptitudinilor, abilităților, cunoștințelor și capacităților lor, a caracteristicilor emoționale și voliționale și a educației culturale, corespunzătoare vârstei lor, pregătind astfel indivizi și cetățeni responsabili, care sunt virtuoși și capabili să ducă o viață independentă, precum și să-și atingă obiectivele, armonizând interesele particulare cu interesele publice. Prioritatea sa principală este să prevină amplificarea diferențelor sociale și să promoveze talentul prin instrumentele educației”.

Curriculum

În învățământul primar și secundar, cadrul general pentru curriculum constă într-o structură cu trei niveluri:

- **Curriculumul național comun (CNC)** aprobat printr-un decret guvernamental. Acesta prevede principiile fundamentale, specifică obiectivele obligatorii și comune ale activităților educaționale/didactice desfășurate în învățământul general (neprofesional) și se concentrează pe achiziția de competențe cheie necesare pentru învățarea pe tot parcursul vieții. De asemenea, în învățământul profesional există un Program central de discipline profesionale în conformitate cu Legea învățământului profesional. Acesta nu conține detalii cu privire la implementarea principiilor și obiectivelor.

- Implementarea CNC este detaliată prin **Curriculumul cadru**. Sunt prevăzute o serie de programe școlare cadru la nivel central pentru diferite contexte educaționale. Acestea sunt elaborate în conformitate cu CNC de Institutul Ungar de Cercetare și Dezvoltare în Educație și sunt aprobate de ministru și servesc drept bază pentru elaborarea programelor școlare locale.
- La nivel instituțional, **programele școlare locale** sunt elaborate de școli în concordanță cu prevederile Curriculumului național comun și Curriculumul cadru relevant. Curriculumul local ia în calcul circumstanțele și condițiile locale.

Curriculumul național comun este cel mai important document care reglementează conținutul sistemului public de învățământ. Acesta conține domeniile de dezvoltare, finalitățile educației și sarcinile și valorile sistemului național de învățământ și conținutul ariilor disciplinare. Având în vedere toate acestea, competența socială și civică „se bazează pe cunoașterea conceptelor democrației și cetățeniei și a drepturilor de cetățeni, precum și pe respectul deplin față de drepturile omului”.

Ca urmare a noului CNC (Curriculumul național comun) în vigoare de la 1 septembrie 2013 „procesul educațional și didactic și educația trebuie să fie în permanență în concordanță cu [...] „ordinea statului constituțional, cu principiul respectului pentru viață și demnitatea umană, precum și cu libertatea de conștiință și religioasă și de asemenea cu convențiile internaționale care urmăresc protecția Pământului, a oamenilor, a naturii și culturii.”³ De asemenea, CNC subliniază că „baza pentru funcționarea statului democratic constituțional, pentru viața publică construită pe statul de drept o reprezintă participarea cetățenilor, consolidarea conștiinței și coeziunii naționale, crearea armoniei între obiectivele individuale și binele comun. Acest comportament activ al cetățenilor este caracterizat de respectul față de lege, respectarea regulilor de conviețuire, respectul față de demnitatea umană și drepturile omului, non-violența și corectitudinea”.

CNC include competențele sociale și civice între **competențele cheie** urmărite (afirmându-se că „atitudinile pozitive se bazează pe respectul deplin față de drepturile omului, inclusiv respectul față de egalitate, democrație și

³Decretul guvernamental nr. 110/2012 (VI. 4.) cu privire la publicarea, introducerea și aplicarea Curriculumului național comun

diversitatea religioasă și etnică”) și, prin urmare, integrează curriculumul pentru „educație pentru înțelegere internațională” în diferitele domenii de studii.

Datorită importanței sale, tema este inclusă în toate componentele programelor școlare, ca o **arie generală de educație**. Obiectivele educaționale sunt aplicate la diferite niveluri ale reglementării conținuturilor și se realizează în procesul educației publice după cum urmează:

- sunt integrate în cerințele de dezvoltare și în conținuturile diferitelor domenii de studii și discipline;
- pot deveni componente ale disciplinelor sau pot apărea ca discipline independente în funcție de curriculumul școlar local;
- la clasele mici, asigură teme pentru activitatea cadrelor didactice, iar la clasele mai mari asigură în principal temele pentru orele de dirigiență;
- prezintă temele, situațiile de ameliorat pentru celelalte activități și programe școlare, desfășurate în afara orelor.

CURRICULUMUL NAȚIONAL COMUN	
Arii de dezvoltare	Competențe cheie
Etică Sentimentul identității naționale; educație patriotică Educație pentru cetățenia democratică Dezvoltarea cunoașterii de sine și a abilităților comunitare Educație fizică și pentru sănătatea mentală Educație pentru viața de familie Responsabilitate, voluntariat Dezvoltare durabilă și conștientizare cu privire la mediul înconjurător Orientarea în carieră Educație financiară și economică Cunoștințe și abilități legate de mass- media A învăța să înveți	Comunicare în limba maternă Comunicare în limbi străine Competențe matematice Competențe în domeniul științelor și tehnologiei Competențe digitale Competențe sociale și civice Spirit de inițiativă și antreprenoriat Sensibilitate și expresie estetică și artistică Învățare eficientă și independentă

Aria curriculară *Omul și societatea* cuprinde următoarele discipline: istorie, educație morală și etică, educație civică, societate și economie, cunoașterea țării, poporului și culturii naționale.

Competențele sociale și civice sunt vizate în cadrul acestor discipline la toate nivelurile învățământului public. Aceste competențe sunt dezvoltate și în cadrul așa numitelor ore comune.

În plus față de cele de mai sus, subiectul păcii și drepturile omului apare și în aria curriculară *Omul și natura* din CNC și reprezintă și o parte integrală a obiectivelor educaționale urmărite de aria dezvoltare durabilă și conștientizare cu privire la mediul înconjurător.

Prin urmare, această temă este inclusă (prin diferite aspecte) în programele școlare generale de la clasele I-XII, la disciplinele chimie, biologie și geografie, care aparțin acestei arii curriculare. De exemplu, la capitolul despre apă (protecția apei, securitatea apei potabile), elevii discută și aspecte legate de drepturile omului, în cadrul orelor de științele naturii.

Formarea cadrelor didactice

Conform decretului ministerial (nr. 8/2013) cu privire la rezultatul și cerințele programului de formare inițială a cadrelor didactice, viitoarele cadre didactice trebuie să fie pregătite pentru sarcinile educaționale stipulate de CNC și de programele școlare cadru și trebuie să transmită conținuturile, competențele și valorile prevăzute de acestea prin metode didactice eficiente.

Dezvoltarea profesională continuă este obligatorie în Ungaria, dar activitățile de formare propriu-zise sunt alese de cadrul didactic pe baza planului anual de dezvoltare profesională elaborat de director și de personalul didactic al școlii. Cursurile acreditate de formare a cadrelor didactice, inclusiv programele referitoare la educația civică, sunt oferite de ONG-uri, instituții de învățământ superior și instituții publice.

Evaluarea

Performanțele și progresele elevilor sunt evaluate periodic de profesori pe parcursul anului școlar. În fiecare clasă, elevii primesc un raport de progres la jumătatea și la sfârșitul anului. Acesta constă de regulă într-o evaluare a progreselor pe o scară de la 1 la 5, unde 5 este nota cea mai mare, 2 este notă de trecere și 1 este insuficient. Totuși, programul pedagogic al școlii poate prevedea un sistem diferit de evaluare.

Educația civică este inclusă în cerințele privind examenul de absolvire a școlii secundare superioare. Examenul de absolvire constă într-o testare națională standardizată și este în concordanță cu Curriculumul național comun și programele școlare cadru. Acest examen de absolvire servește și drept examen de admitere în învățământul superior. Istoria este una dintre disciplinele obligatorii și include multe aspecte ce țin de educația civică.

Rolul ONG-urilor și organizațiilor de tineret

Diferite ONG-uri joacă un rol important: de exemplu, în domeniul educației civice, acestea organizează programe de dezvoltare profesională continuă (DPC) pentru profesori și evenimente naționale pentru elevi (competiții, tabere de vară, voluntariat).

Abilitățile de dezbateri pot fi dezvoltate în cadrul câtorva programe desfășurate de asociații și alte ONG-uri, dintre care cele mai cunoscute sunt următoarele:

Modelul de Parlament European (MPE – Európai Parlament Modell)

MPE este o rețea de școli, atât la nivel național, cât și european. Rețeaua organizează jocuri care simulează lucrările Parlamentului European pentru elevi cu vârsta între 16 și 19 ani. Scopul programului este de a le oferi tinerilor o imagine a activității Parlamentului European și de a-i sensibiliza cu privire la cetățenia europeană. Formatul dezbaterilor se concentrează pe propuneri relevante și deseori contradictorii, punându-se accentul pe dezvoltarea abilităților de gândire critică și a toleranței față de puncte de vedere diferite.

Fundația pentru Tineretul Democratic (DIA – Demokratikus Ifjúságért Alapítvány)

DIA este un ONG în cadrul serviciilor pentru tineret și dezbateri (Dialogul European Structurat și Consiliul Național pentru Tineret), având activități în domeniile educației civice și globale. De exemplu, DIA a coordonat șase campanii pentru Ziua națională de servicii pentru tineret (KözöD! ÖFN), campanii locale de conștientizare cu privire la responsabilitatea socială și participarea democratică, zeci de sesiuni de formare a cadrelor didactice în domenii precum managementul proiectelor, dezbateri formale, dezvoltarea în viață, găsirea unui loc de muncă, antreprenoriat și competențe civice, sesiuni de formare pentru tineri activiști cu privire la leadership și competențe de cooperare, programe internaționale de schimburi de elevi.

Asociația Civitas (Civitas Egyesület)

Asociația organizează competiția națională „Cetățeanul într-o democrație europeană” pentru elevii din învățământul secundar superior, pentru a consolida cetățenia activă și conștientă.

Magyarországi Diákönkormányzatok Egyesülete (MODE)/Asociația Consiliilor Elevilor din Ungaria

Obiectivele asociației sunt să sprijine activitatea consiliilor elevilor, să îmbunătățească colaborarea dintre acestea, să-i ajute pe elevi să dobândească atitudini democratice și să-i pregătească pentru un rol activ în viața publică.

Cercetarea

Câteva proiecte de cercetare desfășurate recent de Institutul Ungar de Cercetare și Dezvoltare în Educație au inclus elemente de educație pentru cetățenie democratică. Printre acestea se numără sondajul obișnuit în rândul directorilor de școală (care asigură informații pentru publicația „Raport cu privire la învățământul public în Ungaria”, publicat o dată la 3-5 ani), studiul privind parteneriatul social în educație, evaluarea de impact a programelor (de ex., rezolvarea alternativă a conflictelor). Unele dintre proiectele de cercetare au vizat asociațiile elevilor, care reprezintă forumuri pentru învățarea prin experiență. Alte teme importante de cercetare privesc condițiile de educație ale elevilor dezavantajați, precum și segregarea și

excluderea. Institutul are relații bune cu echipele de cercetare din cadrul universităților, studiind prejudecăți legate de elevi și alte probleme ale tinerilor.

Exemple de practici relevante

Programul de solidaritate socială (TÁRS) (2011–2012)

Învățarea prin experiență proprie îmbunătățește sensibilitatea socială și mai multe competențe (cooperarea, rezolvarea de probleme, managementul proiectelor, luarea deciziilor în mod responsabil, abilitățile manageriale etc.) care sunt indispensabile pentru o cetățenie conștientă și responsabilă.

Programul TÁRS a sprijinit inițiative legate de obiective sociale și comunitare, răspunzând cerințelor locale. De exemplu:

- activități sociale care servesc unor obiective comunitare (de ex., vizite periodice la persoane în vârstă, copii sau familii nevoiașе, cumpărături, lucruri casnice, curățenie și reparații);
- programe, activități pregătite și organizate împreună cu instituții sociale sau educaționale (de ex., evenimente sportive comune, excursii, reprezentații de teatru acasă, curățenie împreună în case ale unor persoane în vârstă);
- activități implementate împreună cu persoane/grupuri dezavantajate din mediul copiilor (arte și meserii, sport, evenimente comune, dansuri populare, animații ale programelor copiilor în cluburile părinților cu asistenți calificați, asistență pentru cei cu dizabilități și familiile lor);
- activități care au drept scop conservarea clădirilor și locurilor publice (de ex., vopsirea gardurilor, peisagistică în parcuri, plantarea de copaci, reparații, curățenie).

Astfel, tinerilor li se oferă posibilitatea de a se pregăti pentru cetățenia activă.

Guvernul a considerat că principiul solidarității și voluntariatului și crearea unei astfel de atitudini reprezintă o prioritate majoră a politicii specifice domeniului și sociale, prin urmare a încorporat inițiativa în sistemul public de educație și a introdus serviciul comunitar cu durată de 50 de ore drept condiție pentru examenul de absolvire a școlii secundare. Principiile acestei

măsuri au fost enunțate în Legea cu privire la educația publică din 2011. (A se vedea mai jos)

Serviciul comunitar

Conform Legii cu privire la educația publică „serviciul comunitar înseamnă o activitate socială și de protecție a mediului, în scopuri educative, desfășurată individual sau în grup în folosul comunității locale a elevului, în mod organizat și independent de interese financiare”. Pentru obținerea certificatului de absolvire a școlii secundare este de asemenea necesar să se dovedească efectuarea a 50 de ore de serviciu comunitar. (Această cerință se va aplica pentru prima dată în cazul examenelor de absolvire începând de la data de 1 ianuarie 2016.)

Învățarea prin experiență oferă o modalitate eficientă de a îmbogăți experiențele elevilor de orientare în carieră ca parte a învățării pe tot parcursul vieții, combătând prejudecățile legate de persoanele cu dizabilități, persoanele în vârstă și grupurile vulnerabile, dezvoltând sentimentul solidarității sociale și asigurând educație pentru cetățenia democratică.

Serviciul comunitar este încorporat în activitățile permanente, obișnuite din clasele a IX-a – a XI-a, ceea ce are un mare impact pedagogic prin pregătirea pentru activități și analiza experiențelor. Printre activități se pot număra:

- sprijin prin activități sociale care servesc unor obiective comunitare (de ex., vizite periodice la persoane în vârstă, copii sau familii nevoiașе, cumpărături, lucruri casnice, curățenie și reparații);
- programe, activități pregătite și organizate împreună cu instituții sociale sau educaționale (de ex., evenimente sportive comune, excursii, reprezentații de teatru acasă, curățenie împreună în case ale unor persoane în vârstă);
- activități implementate împreună cu persoane/grupuri dezavantajate din mediul copiilor (arte și meserii, sport, evenimente comune, dansuri populare, animații ale programelor copiilor în cluburile părinților cu asistenți calificați, asistență pentru cei cu dizabilități și familiile lor);
- activități care au drept scop conservarea clădirilor și locurilor publice (de ex., vopsirea gardurilor, peisagistică în parcuri, plantarea de copaci, reparații, curățenie) etc.

Serviciul comunitar are un efect benefic și asupra relației democratice profesor-elev, reduce agresiunea în rândul elevilor și îmbunătățește comunicarea dintre adolescenți și părinții lor.

Programul național de serviciu comunitar este promovat printr-o pagină web, asigurată de Institutul Ungar de Cercetare și Dezvoltare în Educație, unde se găsesc informații utile și răspunsuri la întrebările elevilor, profesorilor și instituțiilor gazdă.

EDUCAȚIA PENTRU CETĂȚENIE DEMOCRATICĂ ȘI DREPTURILE OMULUI ÎN MUNTENEGRU

Contextul politic și legislativ

- Pornind de la valorile tradiționale ale educației în Muntenegru, precum și de la dorința de a adopta valorile moderne europene în educație, Carta schimbărilor (2001) promovează în mod specific principiile democrației, respectul față de toată lumea și educația pentru toți, scopul său fiind de a construi o societate civilă democratică. **Legea generală a educației** (2002, 2013) și alte legi care reglementează nivelurile de învățământ respectă aceste principii și permit punerea lor imediată în practică.
- Constituția Statului Muntenegru (2007), ca act juridic suprem, garantează drepturile omului și libertățile fundamentale pentru toți cetățenii, așa cum sunt stabilite de acordurile și declarațiile internaționale, precum și protecția împotriva tuturor formelor de discriminare și asigurarea demnității umane.
- Schimbările aduse sistemului de educație din Muntenegru au fost guvernate nu numai de constituție, ci și de toate documentele și declarațiile internaționale relevante referitoare la păstrarea demnității umane și asigurarea unui statut egal pentru toți cetățenii din toate sferele vieții sociale. Educația a primit astfel sarcina de a-i pregăti pe tineri pentru un comportament activ și responsabil și pentru viața într-o societate democratică. Prin urmare, noua disciplină Educație civică, precum și curriculumul general urmăresc dezvoltarea de competențe civice, care au fost identificate de sistemele de educație europene.
- Muntenegru a recunoscut că educația pentru cetățenie democratică și drepturile omului reprezintă o pârghe pentru sistemul de învățământ care crează o personalitate democratică, dezvoltă dialogul, toleranța, cooperarea, înțelegerea și respectul față de diferențele culturale și de

altă natură, rezolvarea pașnică a conflictelor. Printr-o serie de activități în școală și în afara școlii și printr-un număr de programe pentru cetățenia democratică și drepturile omului, s-a obținut un puternic impact asupra dezvoltării generale a personalității, în special asupra dezvoltării emoționale, care urmărește să creeze empatie față de ceilalți, înțelegere, cooperare, respect, solidaritate și dezvoltarea atitudinilor pozitive.

- De aceea, sistemul de educație prevede nu numai introducerea cunoștințelor, abilităților și valorilor fundamentale ale cetățeniei democratice și drepturilor omului sub formă de cursuri obligatorii și opționale, ci și adoptarea lor ca principiu didactic și implementarea lor la toate nivelurile educației formale, precum și prin alte forme de educație non-formală și informală.

Curriculum

ECD/EDO se regăsește în programele școlare sub următoarele forme:

A fost introdusă ca disciplină obligatorie în clasele a VI-a și a VII-a, cu o oră pe săptămână. De asemenea, educația civică a fost introdusă ca disciplină fie opțională, fie obligatorie în toți cei patru ani de liceu. Curriculumul la sociologie pentru școlile de învățământ secundar profesional a fost revizuit pentru a încorpora conceptele de bază ale ECD/EDO. Este interesant că aproximativ 50% dintre elevi aleg educația civică ca disciplină opțională. Abordarea transcursivă a principiilor ECD/EDO este cultivată și accentuată pentru activitatea didactică de la toate nivelurile de învățământ și se promovează o corelare mai bună între discipline precum **explorarea dreptului umanitar, istoria religiei, stiluri de viață sănătoase, Uniunea Europeană, integrarea europeană** etc. Module specifice legate de ECD/EDO au fost adăugate programelor școlare de educație pe tot parcursul vieții. Pe baza analizei implementării practice a programului, precum și a tendințelor și recomandărilor europene contemporane (Carta Consiliului Europei), programele sunt actualizate periodic.

Curriculumul pentru ECD/EDO este foarte flexibil și deschis în sensul că 15-20% din curriculum este planificat de către cadrele didactice și elevi, în funcție de interesele și nevoile curente.

Temele obligatorii pentru elevii de clasa a VI-a sunt *familia, școala, comunitatea locală, națiunea și statul*.

Temele obligatorii pentru elevii de clasa a VII-a sunt *autoritățile și modelele de roluri, conviețuirea pașnică, drepturile omului/copilului, libertăți, responsabilitate, democrație, societatea civilă, cetățean, interdependență și societatea viitorului*.

La definirea obiectivelor și rezultatelor învățării, accentul s-a pus pe capacitatea elevilor de acțiune, investigație și rezolvare de probleme prin utilizarea metodei proiectului și a altor metode și pe construirea unor bune relații în cadrul tuturor grupurilor sociale.

Educația civică a fost introdusă la toate cele patru clase de liceu. Cei din primul an au o oră pe săptămână, cu următoarele teme: *viața mea în comunitate - eu, ceilalți, comunitatea, rolul meu într-o societate democratică; eu, cetățean, familie, cele două sexe, diferențe de generație și culturale, autoritate și modele de roluri în viețile tinerilor*.

În cel de-al doilea an, elevii au o oră pe săptămână, iar temele sunt: *comunitatea locală, școala, drepturile omului - responsabilitate – drepturile copilului, autoritate – putere socială, ecologie – arta de a trăi în armonie cu natura*.

Elevii din cel de-al treilea an au două ore pe săptămână. Temele abordate sunt: *statul, democrația, sistemul politic din țara mea, serviciile publice, societatea civilă, oameni - națiune – o identitate colectivă, tradiție - cultură, religie, multiculturalitate și interculturalitate, stiluri de viață sănătoase*.

Elevii din al patrulea an au două ore pe săptămână. Temele obligatorii sunt: *informare și mass-media – reflectare și realitate, lumea ca un „sat global”, conexiune internațională și regională, Europa unită, piețe și democrație, ocupație, profesie și muncă, sărăcia, creșterea populației și lumea modernă, risc și mobilitate socială, dezvoltarea durabilă, drepturile omului - universalitate - standarde și protecție*.

Programele școlare pentru Educația civică reprezintă pilonii principali ai educației pentru cetățenie democratică și drepturile omului, însă există o tendință continuă de a crea în școli condițiile pentru implementarea ideilor și cunoștințelor de bază ale EDC prin discipline asociate, atât opționale, cât și

obligatorii, precum și prin activități extracurriculare și diverse proiecte implementate în școală.

Scopul este ca școala să devină un model de comunitate democratică la care să contribuie toată lumea și unde fiecare să se simtă acasă. Școala devine o a doua casă pentru elevi, de care aceștia au într-adevăr nevoie. Aceasta înseamnă că educația civică a fost promovată ca principiu de lucru și conduită la școală.

Aceasta a deschis calea pentru diferite tipuri de învățare formală și informală în acest domeniu, pentru toți participanții la procesul de educație și toți cetățenii. Au fost implementate mai multe proiecte, precum „Educația pentru cetățenia activă democratică”, „Educația pentru conviețuirea cu diferențe”, proiectul „Cetățean” și multe altele care au lăsat o amprentă de neșters asupra sistemului de învățământ, asupra elevilor, profesorilor și părinților.

Formarea cadrelor didactice

Noile programe școlare au fost introduse gradual în școlile primare în anul școlar 2004/2005 și în licee în anul școlar 2006/2007. Pentru o implementare reușită, au fost inițiate acțiuni sistematice de formare a cadrelor didactice.

Curriculumul pentru Educația civică prevede că această disciplină poate fi predată de toate cadrele didactice care au urmat o formare corespunzătoare, iar modulele pentru liceu pot fi predate de profesori de sociologie și filosofie.

Au fost definite modulele pentru formarea de bază referitoare la conceptele fundamentale ale disciplinei, precum și metodele interactive de predare/învățare, evaluarea performanțelor elevilor și modulul despre filosofia politică.

Cadrele didactice care au fost alese să predea educația civică la școala primară au parcurs formarea de bază care cuprinde cele patru module mai sus menționate. Biroul pentru Servicii de Educație este instituția care asigură formarea continuă a cadrelor didactice și care a organizat până în prezent un număr de seminarii dedicate educației civice.

De asemenea, în fiecare an, la propunerea Biroului pentru Educație, Ministerul Educației acreditează programele de formare continuă a cadrelor

didactice de la toate disciplinele și toate nivelurile. Astfel, procesul de formare a cadrelor didactice este deschis tuturor: universități (facultăți), asociații ale cadrelor didactice din învățământul profesional, ONG-uri.

În ceea ce privește formarea cadrelor didactice care predau Educație civică, au fost definite un număr de module de formare avansată, dintre care școlile și profesorii pot alege în funcție de nevoile lor.

Departamentul pentru Formarea Cadrelor Didactice al Universității din Muntenegru organizează ocazional cursuri opționale privind educația pentru cetățenie democratică și drepturile omului.

Evaluarea

Evaluarea progreselor elevilor urmează procedura obișnuită prevăzută pentru toate disciplinele. Sistemul de notare este numeric, cu note de la 1 la 5, deși în cadrul unor mese rotunde și seminarii s-a discutat despre natura specială a evaluării activității elevilor la aceste discipline. Li s-a recomandat profesorilor că, deși evaluarea este o parte integrală a procesului de predare/învățare, aceștia trebuie să dezvolte stima de sine și încrederea în ei înșiși, atitudinea critică față de toate fenomenele sociale, precum și conștientizarea locului și rolului lor.

Rolul ONG-urilor și organizațiilor de tineret

Chiar de la început, ONG-urile au avut un rol important în procesul de includere a educației civice în sistemul de învățământ. ONG-urile au sprijinit și au organizat multe dintre activități și proiecte. Printre acestea se numără KulturKontakt – un partener din Austria care a desfășurat două proiecte majore, „Educație pentru cetățenie democratică activă” și „Educație pentru conviețuirea pașnică”; Catedra UNESCO de Educație pentru Cetățenie Democratică și Drepturile Omului și Centrul Civitas Muntenegru care, pe o perioadă foarte lungă (10 ani), a implementat proiectul „Cetățean”, care a fost bine primit de profesori și elevi, ideile și metodologia pe care le-a oferit fiind încă utilizate la ore. Formarea cadrelor didactice a fost sprijinită de OSCE, Centrul pentru Educație Civică, care împreună cu Biroul pentru Servicii

de Educație, a creat Strategia pentru educația civică 2007 - 2010 (Podgorica, 2007), UNICEF, Open Society Institute și Consiliul Europei.

Biroul pentru Educație, împreună cu unele ONG-uri, a fost implicat în multe activități inițiate de Consiliul Europei prin Rețeaua pentru Educația pentru Cetățenie Democratică și Drepturile Omului în Sud-Estul Europei, cu scopul de a promova cooperarea regională în acest domeniu și schimbul de experiențe. Printre evenimente s-au numărat Anul european al cetățeniei prin educație (2005) și Anul dialogului intercultural (2008). Reprezentații Muntenegrului au luat parte la implementarea activităților mai sus menționate prin implicarea în tabere regionale și internaționale, participarea la competiții cu premii, pregătirea de prezentări tematice în cadrul și în afara școlii. Astfel, au luat naștere câteva proiecte interculturale, printre care „Educație pentru conviețuirea pașnică”, în care elevii au explorat caracteristicile culturale ale mediului lor, conexiunile, toleranța, respectul reciproc și conviețuirea.

Și alte ONG-uri s-au implicat în activități legate de educația pentru cetățenie democratică și drepturile omului. De exemplu, Centrul de Dialog Nansen a implementat proiectul Educație pentru pace, iar Centrul Pedagogic a implementat proiectul Educație pentru justiția socială.

Cercetarea

În perioada care a urmat după introducerea educației civice în sistemul de învățământ, s-au desfășurat cu câteva ocazii sondaje și evaluări ale activităților de predare și învățare.

Primul studiu a fost efectuat de Biroul pentru Servicii de Educație în 2007, în colaborare cu ONG-ul Centrul pentru Educație Civică. Cu această ocazie, au fost intervievați profesori, elevi și părinți. S-a ajuns la concluzia că disciplina a fost bine primită de către cele trei părți și că trebuie să se continue implementarea sa, precum și modernizarea facilităților, a metodelor de lucru, cu o mai mare implicare a părinților în proces.

Următorul studiu a fost desfășurat de experți în 2008 pe un eșantion de 12 școli primare și 7 licee. Și acest studiu a arătat că disciplina educație civică a

primit suficient spațiu în cadrul școlilor, că este bine acceptată de cadrele didactice, administrarea școlilor, elevi și părinți.

Studiul regional „Educația civică în sud-estul Europei” a fost desfășurat în colaborare cu organizația „Civitas” din Bosnia și Herțegovina. Studiul s-a concentrat pe cunoștințele elevilor despre cetățenie, drepturile omului și democrație, precum și pe atitudinile elevilor față de disciplina educația civică, cultura lor politică și cunoștințe despre integrarea europeană.

În sfârșit, a avut loc un proiect amplu numit „Evaluarea reformei educației din Muntenegru (2010-2012)”. Acest proiect de cercetare a fost organizat de Rețeaua Fundațiilor pentru o Societate Deschisă și ONG-ul Centrul Pedagogic din Muntenegru, cu sprijin continuu din partea Ministerului Educației și Sportului, Biroului pentru Educație și Institutului pentru Manuale și Materiale Didactice. În acest proiect, s-au investigat în special competența referitoare la cetățenia democratică activă, nu numai în cazul educației civice ca disciplină, ci pentru tot curriculumul și practica democrației în școli. Rezultatele sunt disponibile pe site-ul Biroului pentru Educație (www.zavodzaskolstvo.gov.me).

Biroul pentru Educație întreprinde ocazional cercetări interne care măsoară calitatea generală a actului didactic. Un studiu care s-a ocupat în mod specific de mediul școlar, statutul elevilor și drepturile, libertatea și răspunderea lor, a fost efectuat în 2012 și s-a numit „Statutul elevilor în școli”.

Exemple de practici relevante

Numeroase activități și exemple de bune practici au fost prezentate în diferite moduri specialiștilor și publicului.

Au fost organizate numeroase competiții școlare regionale și naționale în cadrul proiectului „Cetățean”. Cu aceste ocazii, elevii și-au prezentat portofoliile prin care au indicat diferite probleme din comunitățile lor și modalitățile în care ar putea fi rezolvate. Aceste evenimente au fost deschise publicului general și mass-media.

În școli s-a introdus un sistem de dezvoltare profesională pentru cadrele didactice astfel încât acestea să-și poată prezenta frecvent experiențele de la clasă, exemple de bune practici și performanțe ale elevilor la atelierele organizate în școală.

De asemenea, seminariile organizate periodic le oferă cadrelor didactice o ocazie de a face schimb de exemple de bune practici.

Există publicații periodice pentru profesori care prezintă exemple de practici didactice cu scopul de a-i ajuta pe aceștia să-și îmbunătățească activitatea. Printre acestea se numără *Vaspitanje i obrazovanje* (Educație și învățare), *Prosvjetni rad* (Activitatea educațională), *Profesionalni razvoj nastavnika u CrnojGori* (Dezvoltarea profesională a cadrelor didactice în Muntenegru), publicate de Biroul pentru Servicii de Educație.

Referințe

Curriculumul școlar poate fi consultat pe site-ul Biroului pentru Educație: <http://www.zavodaskolstvo.gov.me>

Cartea schimbărilor, Ministerul Educației și Științelor din Muntenegru, Podgorica 2001

Strategia de educație civică în școlile primare și secundare din Muntenegru 2007-2010. Biroul pentru Educație în colaborare cu Centrul pentru Educație Civică, 2007

EDUCAȚIA PENTRU CETĂȚENIE DEMOCRATICĂ ȘI DREPTURILE OMULUI ÎN ROMÂNIA

Contextul politicilor și legislativ

România este în prezent parte la **toate instrumentele juridice ale Consiliului European**, OSCE și Organizației Națiunilor Unite referitoare la dreptul la educație, drepturile minorităților, drepturile copilului, eliminarea tuturor formelor de discriminare, protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Conform art. 20.1 din Constituția României, prevederile constituționale se referă la drepturile și libertățile cetățenilor interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația universală a drepturilor omului și instrumentele fundamentale pentru protecția drepturilor omului la care România a aderat. De asemenea, art. 20.2 prevede că, în caz de contradicție între legislația internă și instrumentele internaționale pentru protecția drepturilor omului la care România este parte, au întâietate reglementările internaționale.

Cadrul legal care face posibilă educația pentru cetățenie democratică și drepturile omului cuprinde, de asemenea, documentele de mai jos:

- **Legea educației naționale nr. 1/2011** prevede dreptul la educație pentru toți cetățenii și obiectivul de a asigura o educație care respectă demnitatea umană, drepturile omului și libertățile fundamentale. Valorile civice și morale, precum și respectul față de mediul natural, social și cultural sunt considerate pilonii educației naționale. Competențele sociale și civice sunt indicate drept finalități ale educației, alături de celelalte competențe cheie stabilite de Comisia Europeană (comunicare în limba maternă și cel puțin două limbi străine, competență matematică și competențe de bază în științe și tehnologii, spirit de inițiativă și antreprenoriat, competență digitală, sensibilizare și exprimare culturală, a învăța să înveți).

- **Legea nr. 272/ 2004 cu privire la protecția și promovarea drepturilor copilului** garantează respectul față de drepturile copilului, în conformitate cu principiile următoare: respectarea și promovarea prioritară a interesului superior al copilului, al egalității șanselor și nediscriminării; asigurarea stabilității și continuității în îngrijirea, creșterea și educarea copilului, ținând cont de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică, în cazul luării unei măsuri de protecție (art. 6, lit. a, b, i); dreptul copilului de a fi tratat cu respect, în cadrul procesului de predare-învățare, de către cadrele didactice, de a fi informat cu privire la drepturile sale, precum și la modalitățile de a le exercita (art. 48, al. 2).
- **Legea nr. 116/2002** cu privire la *prevenirea și combaterea marginalizării sociale* prevede sprijinirea financiară a persoanelor de vârstă școlară care aparțin unor familii care au dreptul la venitul minim garantat, au doi sau mai mulți copii înscriși în învățământul obligatoriu, prin asigurarea de burse școlare (art. 19, al. 1 - 4).

Curriculum

Curriculumul național reprezintă principalul instrument pentru implementarea ECD/EDO. Acesta a fost introdus în anul școlar 1998/1999 și a fost revizuit de mai multe ori. ECD/EDO se regăsește în curriculumul școlar sub următoarele forme:

- A. **Educația formală (curriculară)** ca învățare gradată cronologic, sistematică, structurată și realizată în instituții specializate de învățământ pentru diferite niveluri (preșcolar, primar, secundar inferior, secundar superior, postliceal), de către un personal specializat (educatori, profesori/tutori).

A.1. Trunchiul comun (disciplinele obligatorii) pentru învățământul obligatoriu:

- programa școlară pentru disciplina Educație civică, clasa a III-a, 1 oră pe săptămână. Această programă cuprinde, ca parte a conținuturilor învățării, teme precum *Reguli ale grupului: drepturi și îndatoriri în cadrul grupului*;

- programa școlară pentru disciplina Educație civică, clasa a IV-a, 1 oră pe săptămână. Programa prevede, ca parte a conținuturilor învățării, tema *Drepturile copilului*;
- programa școlară pentru disciplina Cultură civică, clasele a VII-a și a VIII-a, 1-2 ore/săptămână. Aceste programe cuprind, ca parte a conținuturilor învățării, teme precum, *Drepturi și îndatoriri cetățenești*, *Drepturile omului* (clasa a VII-a) și *Libertatea și responsabilitatea, Dreptatea și egalitatea* (clasa a VIII-a).

Astfel, problematica legată de educația pentru cetățenie și drepturile omului reprezintă baza conceptuală pentru elaborarea curriculumului la disciplinele din categoria științe umaniste și sociale, cu privire la educația civică și morală pentru pace, justiție și echitate socială.

Drepturile omului, pacea și securitatea oamenilor se regăsesc printre temele socio-culturale ale educației pentru dezvoltarea durabilă, alături de: egalitatea de gen, diversitatea culturală, educația interculturală, educația pentru sănătate și calitatea vieții, buna guvernare (transparență, libertatea de exprimare, contribuția la dezvoltarea politicilor), educația pentru patrimoniu și istoria locală.

A.2. Teme ECD/EDO în învățământul post-obligatoriu

- programa școlară pentru disciplina Sociologie, 2 ore/săptămână în cadrul liceelor teoretice, specializarea științe sociale, cuprinde teme precum: *Probleme sociale (discriminarea, infraționalitatea, conflictele sociale, corupția, sărăcia)*;
- programa școlară pentru disciplina Filosofie (1-3 ore/săptămână, în funcție de filieră, profil, specializare), include teme precum: *Libertate și responsabilitate social-politică, Egalitate și dreptate, Drepturile omului*;
- programa școlară pentru disciplina Studii sociale (1 oră/ săptămână, în cadrul liceelor teoretice, specializarea științe sociale și în cadrul liceelor vocaționale, profilul militar, specializarea științe sociale), cuprinde teme precum: *Principiile democrației și cetățenia*.

A.3. Temă intercurriculară sau transcurriculară (în cadrul unor discipline precum Istorie, Limba și literatura română, Limbi străine etc.).

A.4. Oferta națională pentru curriculumul la decizia școlii (discipline opționale)

- programa școlară pentru disciplina opțională Educație civică, nivel secundar superior (toate profilurile învățământului liceal), 1 oră/ săptămână (disciplina beneficiază de manual);
- programa școlară pentru disciplina opțională Educație pentru democrație, nivel secundar superior, 1 oră/ săptămână;
- programa școlară pentru disciplina opțională Instituțiile Uniunii Europene, nivel secundar superior, 1 oră/ săptămână;
- programa școlară pentru disciplina opțională Dreptul internațional umanitar, nivel secundar superior, 1 oră/ săptămână (disciplina beneficiază de manual și ghidul profesorului).

Ca parte a curriculumului formal, programele școlare pentru fiecare disciplină de studiu prevăd competențele generale și specifice, conținutul și activitățile de învățare recomandate pentru desfășurarea orelor sau ca activități extracurriculare.

B. Educația non - formală, desfășurată sub formă de activități educative extracurriculare, ca alternativă la sistemul de educație bazat pe curriculumul formal, în cadrul unor diferite instituții educaționale, independent sau în parteneriat cu diverse organizații – guvernamentale sau neguvernamentale – la nivel local, regional, național și internațional.

Formarea cadrelor didactice

Formarea inițială este realizată de universități/departamente pentru formarea cadrelor didactice, pe baza Curriculumului cadru aprobat prin ordin al ministrului educației. De regulă, profesorii și formatorii în domeniul EDC au absolvit studii de istorie, științe sociale, filosofie, psihologie, pedagogie, drept, economie sau științe politice. Până în prezent, nu există un program universitar care să asigure specializarea ECD/EDO pentru viitoarele cadre didactice. În acest context, este foarte importantă **formarea continuă a cadrelor didactice** în domeniul EDC. Cu toate acestea, educația pentru cetățenie democratică și drepturile omului este prezentă în oferta de formare inițială a unor universități/facultăți care asigură formarea cadrelor

didactice în domeniul studiilor sociale, sub formă de teme integrate în anumite cursuri (de exemplu, *Managementul clasei*) sau ca un curs opțional.

Formarea continuă poate fi asigurată de diferite instituții (instituții publice, ONG-uri sau companii private). Cursurile sunt acreditate de Ministerul Educației pe baza unei metodologii specifice. Formarea în acest domeniu este disponibilă, dar nu obligatorie. Multe cursuri acreditate de formare continuă a cadrelor didactice care acoperă teme legate de ECD și EDO (de exemplu, un mediu de învățare democratic, gestionarea conflictelor, participarea elevilor, drepturile copilului etc.) sunt organizate cu sprijin din partea Fondului Social European. Cadrele didactice participă la activități de formare organizate de instituții/organisme/organizații internaționale, precum Consiliul Europei, Uniunea Europeană, UNICEF, UNESCO, UNHCR, sau la alte activități desfășurate în cadrul unor acorduri bilaterale sau multilaterale de cooperare în domeniul educației și formării profesionale etc.). Participarea cadrelor didactice la programe de formare continuă este obligatorie, însă temele acoperite de aceste programe sunt foarte diverse (cum ar fi managementul proiectelor și programele referitoare la drepturile omului și drepturile copilului).

Evaluarea

Metodele de evaluare folosite de profesorii care predau discipline asociate cu educația pentru cetățenie democratică sunt similare celor utilizate la alte discipline; totodată, aceste metode țin cont de particularitățile psihologice ale elevilor și de specificul disciplinei, cuprinzând așa numitele metode tradiționale, precum și metode alternative (cum ar fi întrebări orale, lucrări scrise, portofolii, evaluare între colegi și feedback referitor la proiecte).

În învățământul primar, evaluarea performanțelor elevilor se realizează prin descriptori calitativi: *insuficient, suficient, bine, foarte bine și excelent*.

În învățământul secundar inferior și superior, evaluarea performanțelor elevilor se face prin note (de la 1 la 10). Promovarea elevilor (de la o clasă la alta, în cadrul aceluiași ciclu educațional) se face pe baza rezultatelor obținute: cel puțin 5,00 la fiecare disciplină, ca medie generală, și cel puțin 6,00 pentru purtare.

Ca urmare a adoptării unei noi legi a educației, este necesar să se elaboreze un nou sistem de evaluare. Legea prevede că evaluarea se va baza pe teme și abilități transcurriculare și pe toate cele 8 competențe cheie, inclusiv pe cea referitoare la competențele sociale și civice, și va fi sub forma unei examinări orale. cea referitoare la abilitățile sociale și civice, și va fi sub forma unei examinări orale.

Rolul ONG-urilor și organizațiilor de tineret

Organizațiile neguvernamentale desfășoară multe proiecte și activități în domeniul educației formale (prin propunerea de programe școlare și surse pentru curriculumul la decizia școlii), educației non-formale și formării cadrelor didactice (unele dintre acestea desfășoară cursuri acreditate de formare pentru cadrele didactice). Alte proiecte promovează drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale. Următoarele organizații au dezvoltat proiecte de succes și inovatoare: Institutul Intercultural Timișoara, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală (Cluj), Asociația *Divers* (Tg. Mureș), Centrul Regional PER (București și Tg. Mureș), Centrul *Educația 2000+* (București), Liga *Pro Europa* (Tg. Mureș), Fundația Noi Orizonturi, Asociația *Prosper ASE* (București), Euro Ed (Iași), filiala din România a asociației studențești AIESEC etc.

Programul pentru promovarea drepturilor copilului *Și noi avem drepturi*, implementat de organizația *Salvați Copiii* la nivel național, a avut drept scop pregătirea elevilor și a cadrelor didactice din învățământul preuniversitar în vederea recunoașterii, sprijinirii și promovării drepturilor copiilor. Proiectul a avut un impact direct la nivelul curriculumului prin introducerea unor cursuri opționale pe tema drepturilor copilului.

În 2010, un proiect al Fundației Noi Orizonturi a urmărit dezvoltarea abilităților elevilor legate de cetățenia activă prin activități non-formale de învățare. Același ONG a desfășurat, în perioada 2010 - 2011, în parteneriat cu Consiliul Britanic, un program numit „Cetățeni activi”. Beneficiarii programului au fost tineri din județele Iași, Neamț, Hunedoara, Mehedinți, Cluj și Timiș. Programul a avut 3 componente principale: formare, proiecte comunitare și schimburi internaționale.

Proiectul *Drepturile mele sunt drepturile tale!*, elaborat de Centrul Educația 2000+, a avut ca obiectiv principal inițierea unei campanii pentru implementarea în educație a principiului nediscriminării (pe criterii etnice, de gen etc.), cu accent pe respectul față de drepturile omului și ale copilului. Beneficiarii proiectului au fost elevi, cadre didactice, părinți, autorități locale, reprezentanți ai societății civile la nivel local.

Cercetare

Proiecte recente de cercetare referitoare la ECD/EDO dezvoltate de Institutul de Științe ale Educației (www.ise.ro):

- ***Drepturile copilului în context școlar.*** Cercetarea a evidențiat nivelul de informare și conștientizare a elevilor în ceea ce privește drepturile lor, sursele de informare cu privire la drepturile lor, reflectarea drepturilor copilului în practicile educaționale și climatul educațional al școlii.
- ***Integrarea competențelor cheie în abordările didactice.*** Proiectul de cercetare s-a concentrat pe aplicarea unui program pilot de formare care să le dea cadrelor didactice posibilitatea de a dezvolta, prin intermediul metodologiei, competențele cheie la elevi și de a analiza modalitățile de a integra aceste competențe în demersul didactic.
- ***Cetățenia și participarea politică a tinerilor*** – cercetare întreprinsă în 2011, care explorează relația dintre cetățenie, educație și dezvoltarea socială, dintre cetățenia activă și implicarea tinerilor în viața politică.
- ***Responsabilitatea profesorului în formarea moral-afectivă a tinerilor.*** Această lucrare de cercetare a urmărit să identifice provocările și dificultățile actuale cu care se confruntă cadrele didactice și elevii în ceea ce privește educația moral-afectivă în școală, să exploreze modul în care cadrele didactice își înțeleg rolul, să identifice domeniile critice ale formării inițiale și continue și nevoile de ameliorare. *Lucrarea se sprijină pe câteva întrebări cheie: Oferă școala un mediu preocupat în principal (sau în totalitate) de educația intelectuală? Îi pregătește școala pe copii pentru viața socială și este acest lucru posibil dacă nu se asigură recomandări morale solide și un mediu corespunzător? Sunt profesorii, ca specialiști într-o anumită disciplină, conștienți de consecințele comportamentului lor asupra dezvoltării morale și afective a copiilor?*

Cum putem explica tendința frecventă de a trece responsabilitatea pentru educația moral-afectivă de la părinți la profesori și invers? Potrivit rezultatelor cercetării, pentru a produce cu adevărat schimbări în educație, trebuie să începem cu formarea cadrelor didactice. Pentru „altfel” de școală, formarea trebuie să fie „altfel”, cu accent pe dezvoltarea competențelor pedagogice practice și pe maturizarea umană necesară pentru a deveni profesor. Transformarea autentică a școlii și profesorilor nu poate fi impusă prin lege; aceasta apare și se consolidează în mod natural și necesar ca o consecință a modului de a fi al profesorilor.

- ***O analiză a programelor școlare și a manualelor*** (utilizate în sistemul național de educație, în învățământul primar și secundar) – activitatea a fost coordonată de Institutul de Științe ale Educației, ca parte a unui proiect privind elaborarea unui nou cadru de referință al curriculumului național. Această analiză a cuprins de asemenea programe școlare și un număr de manuale legate de educația pentru cetățenie democratică.

Exemple de practici relevante

Concursurile naționale pentru elevi reprezintă o categorie specială de activități referitoare la educația pentru cetățenie și drepturile omului. Fiind activități complexe, acestea implică atât o componentă curriculară, cât și dimensiuni extracurriculare. Dintre acestea, cele mai semnificative, la nivel național, sunt următoarele:

- Olimpiada de Educație civică, la clasele a III-a și a IV-a (nivel primar), desfășurată anual la nivel de școală/local/județean și național;
- Olimpiada de Cultură civică, la clasele a VII-a și a VIII-a (nivel secundar), desfășurată anual la nivel de școală/local/județean și național; pentru ambele olimpiade, participanții sunt grupați în echipe formate din doi elevi.

Ambele competiții sunt finanțate și coordonate de Ministerul Educației Naționale (Curriculumul școlar și metodologiile pentru competițiile școlare sunt disponibile pe site-ul Ministerului Educației Naționale www.edu.ro).

Strategia națională în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului (aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 860/2008) are drept obiectiv general

mobilizarea resurselor, prin responsabilizarea factorilor relevanți și asigurarea unui parteneriat eficient în vederea protecției drepturilor copilului și condiției copilului în societatea românească. Monitorizarea drepturilor copilului implică două aspecte: a) monitorizarea implementării drepturilor copilului; b) monitorizarea și controlul cazurilor de încălcare a drepturilor copilului.

Principiile care stau la baza strategiei, grupurile țintă, instituțiile responsabile de implementarea strategiei (Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului având rolul de coordonare și monitorizare), rezultatele așteptate ale protecției și promovării drepturilor copilului și bugetul pentru implementarea strategiei se regăsesc în document. Pentru implementarea strategiei, au fost prevăzute trei etape, concretizate în planuri operaționale pentru perioadele: 2008-2009, 2010-2011 și 2012-2013.

Traducerea unui număr de publicații pregătite de Consiliul Europei (de exemplu, Asigurarea calității ECD/EDO, Manual pentru formarea cadrelor didactice în domeniul ECD/EDO, Predarea democrației - vol. VI și Trăind în democrație - vol. III, Carta privind ECD/EDO) a contribuit la diseminarea și dezvoltarea ECD/EDO.

Proiectele eTwinning dezvoltate în cadrul Acțiunii eTwinning – parte a Programului de învățare pe tot parcursul vieții inițiat de Comisia Europeană, care implică școli din diferite țări din Europa, au un mare potențial de sprijinire a ECD/EDO. Multe proiecte eTwinning au o puternică dimensiune interculturală. Acestea promovează de asemenea învățarea activă, implicarea elevilor în diferite tipuri de proiecte, colaborarea dintre elevi și profesori și responsabilitatea, un mediu pozitiv de învățare, o relație mai strânsă și o mai bună comunicare între elevi și profesori.

Referințe

Curriculumul școlar poate fi consultat pe site-ul Institutului de Științe ale Educației <http://programe.ise.ro/Programescolareinviogare.aspx>

www.civica-online.ro

ÎN LOC DE CONCLUZII...

opiniile actorilor ECD/EDO

Acest proiect nu este numai despre a învăța limba engleză și a lucra împreună cu elevi din alte școli din Europa, este despre pregătirea noastră, a elevilor, pentru locul de muncă pe care îl vom avea în viitor: să fim buni cetățeni, să ne planșim viețile și universul din jurul nostru, cu răbdare și responsabilitate, fiind implicați activ în viața socială a comunității, exprimând, la momentul potrivit, nevoile și dorințele noastre, exercitându-ne dreptul la vot, care este atât o datorie, cât și un privilegiu.

De aceea este extraordinar, de aceea merită toate eforturile!

A.C, elev, Școala nr. 29, Galați, România, despre un proiect eTwinning – **Satul curcubeu**: învățarea cetățeniei, drepturilor omului și a limbii engleze prin simulare
<http://therainbowvillageproject.blogspot.ro/>

Știu că nu le place să-și facă temele, că le place să se ocupe de altceva la ore decât de materialul pe care li l-am prezentat... Dar nu m-am gândit și prin urmare mă bucur că am descoperit că le face plăcere să îi ajute dezinteresat pe alții.

Profesor, Ungaria

Am aflat, în timp, că numai prin implicarea elevilor în alegerea și negocierea regulilor, în deciziile care îi privesc, pot să îi ajut să devină responsabili. Obişuiesc să le reamintesc „principiul grecilor”: libertatea tuturor începe cu domnia legii.

MV, profesor de chimie,
România

A fost așa de bine să îi fac pe cei mici să zâmbească. Timp de câteva ore, au uitat de situația în care se aflau. (la spital)

Cel mai frumos moment a fost când ne aflam la secția de pediatrie împreună cu Gina și m-am jucat cu ea. Nu m-am mai gândit la asta, dar poate o să mă fac asistentă sau doctořiță.

Elevi din Ungaria implicați în proiecte de servicii comunitare

Pentru mine, participarea la simularea Parlamentului Croației pentru elevii de la școala secundară a fost o experiență valoroasă pe care aș fi putut s-o dobândesc numai în Parlamentul Croației. Am putut să aplic cunoștințele teoretice pe care le-am învățat la școală și am experimentat direct cum funcționează guvernarea, în special legislativul. Am simțit responsabilitatea pe care o ai pentru fiecare mișcare și fiecare cuvânt rostit în public. Am realizat ce valoare are munca politicianilor, deoarece în fiecare zi iau decizii care reflectă funcționarea întregului stat. După ce am participat la acest proiect, am decis să aduc o contribuție societății și să mă implic activ în viața politică a orașului meu.

<http://itv.sabor.hr/itvevents/asx.axd?ID=6>.

Ivan Kurecic, clasa a IV-a
Școala secundară Bedekovcina, Croația

A trebuit să mă ocup de d-na Rosie, care la început nu prea dorea să facă tot ce trebuie. Dar m-am hotărât s-o fac să-i placă să lucreze cu calculatorul. D-na Rosie este plină de energie și nu s-a plictisit deloc... Deschiderea cu succes a unui folder ne-a făcut să râdem și ne-am bucurat împreună că putem să începem.

Formare în domeniul tehnologiei informației pentru
cei în vârstă, Ungaria

Această disciplină nu îți cere să înveți lecții pe de rost. Ne face să ne gândim și să aplicăm cunoștințele dobândite în viață - acestea sunt obiectivele sale. Dar pentru mine personal, cel mai frumos moment este atunci când simt că clasa mea nu este doar un grup de copii timizi, ci o comunitate, o comunitate unde toți împărtășim aceleași sentimente când învățăm ceva nou, individual sau în grup. Într-adevăr, educația civică nu este o disciplină școlară, ci știința pe care o învățăm toți în viață.

Mirela Rujović, clasa a VIII-a
Școala primară „Štampar Makarije”, Podgorica,
Muntele Negru